

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildība nozīmē vecāku atbildību, pienākumus un tiesības, kuru mērķis ir aizsargāt un veicināt bērna personiskās un mantiskās tiesības, kā arī bērna intereses. Vecākiem aizgādība pār bērnu jāīsteno atbilstoši bērna attīstības vajadzībām un spējām. Vecākiem nav atļauts atteikties no aizgādības tiesībām. Vecākiem ir jāapspriež un jāsaprot ar bērnu individuāli aizgādības aspekti atbilstoši bērna vecumam un briedumam.

Aizgādība ietver tiesības un pienākumu aizsargāt bērna personiskās tiesības uz veselību, attīstību, aprūpi un aizsardzību, audzināšanu un izglītību, saskarsmi, tiesības izvēlēties dzīvesvietu, kā arī tiesības un pienākumu pārvaldīt bērna līdzekļus. Aizgādība ietver arī tiesības un pienākumu pārstāvēt bērna personiskās un mantiskās tiesības un intereses.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecākiem ir tiesības un pienākums īstenot aizgādību vienlīdzīgi, kopīgi un pēc vienošanās. Ja vecāki nedzīvo pastāvīgi kopā, viņiem ir jāvienojas par aizgādību, izstrādājot kopīgas aizgādības plānu. Kopīgu aizgādību var reglamentēt arī tiesa, kad tiesas nolēmums ir balstīts uz vecāku vienošanos par visiem būtiskajiem jautājumiem, kas ietverti kopīgas aizgādības plānā. Īstenojot kopīgu aizgādību, vecākiem jācenšas atrisināt visus jautājumus vienojoties. Jebkurš no vecākiem var īstenot aizgādību viens pats pilnā apmērā, daļēji vai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai izņemtu par kādu konkrētu svarīgu jautājumu, kas skar bērnu. Iepriekš minētajās situācijās otra vecāka tiesības īstenot aizgādību var ierobežot tikai ar tiesas nolēmumu, ņemot vērā bērna intereses. Ja vecāki ir īstenojuši kopīgu aizgādību pirms viena vai otra vecāka nāves, pārdzīvojušajam vecākam ir vienam pašam jāīsteno aizgādība bez tiesas nolēmuma, ja otrs vecāks ir miris vai pasludināts par mirušu. Jebkurš no vecākiem var viens pats īstenot aizgādību, ievērojot attiecīgu tiesas nolēmumu, ja vecāki tiesvedības laikā nav varējuši vienoties par kopīgas aizgādības plānu vai alternatīvu kārtību. Šādā gadījumā tiesai jādod priekšroka vecākam, kurš izrādījis vēlmi sadarboties un panākt vienošanos par kopīgu aizgādību.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja kāds no vecākiem ir nepilngadīgs vai bez tiesībspējas un rīcībspējas konkrētā aizgādības jomā, viņa īstenoto aizgādību aptur juridisku šķēršļu dēļ. Kamēr apturēšana ir spēkā, minētais vecāks var ikdienā rūpēties par bērnu viens pats, kopā ar bērna otru vecāku vai kopā ar aizbildni, kurš iecelts saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma (*Obiteljski zakon*) noteikumiem par aizbildņa iecelšanu. Minētajam vecākam nav atļauts pārstāvēt bērnu, un, ja viņam ir atņemta tiesībspēja un rīcībspēja, viņam nav atļauts pārstāvēt bērnu jomā, attiecībā uz kuru viņam ir atņemta tiesībspēja un rīcībspēja. Bērnu pārstāvēs otrs no vecākiem vai aizbildnis, un aizbildnim būs jāievēro otra vecāka vēlmes.

Ja bērna vecāki vai kāds no vecākiem un aizbildnis nevienojas par pārstāvību svarīgu lēmumu pieņemšanā saistībā ar bērnu, tiesa, atbildot uz bērna, jebkura vecāka vai aizbildņa priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu par to, kurš pārstāvēs bērnu attiecīgajā jautājumā.

Atbildot uz bērna, jebkura vecāka vai sociālās labklājības centra priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu apturēt aizgādību (aizgādības apturēšana reālu šķēršļu dēļ), ja kāds no vecākiem neierodas vai dzīvo nezināmā adresē vai ja kādam no vecākiem objektīvu iemeslu dēļ ir liegts īstenot aizgādību ilgāku laiku. Attiecīgajam vecākam nav atļauts īstenot aizgādību visu laikposmu, kurā viņa īstenotā aizgādība ir apturēta iepriekš minēto iemeslu dēļ. Šādā apturēšanas laikposmā aizgādību īsteno otrs vecāks viens pats, vai arī bērnu nodod aizgādībā saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem. Atbildot uz priekšlikumu, ko izteicis bērns, vecāks, kura īstenotā aizgādība ir apturēta, vai bērnu labklājības centrs, tiesa pieņem *ex parte* nolēmumu izbeigt reālu iemeslu dēļ noteikto aizgādības apturēšanu, ja iemesli, uz kuru pamata apturēšana tika noteikta, vairs nepastāv.

Ja vecāki kopīgi īsteno aizgādību un viens no viņiem nomirst, pārdzīvojušais vecāks turpina īstenot aizgādību viens pats. Ja vecāks, kurš īsteno aizgādību viens pats, nomirst, tiesa, atbildot uz bērna, pārdzīvojušā vecāka vai bērnu labklājības centra priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu uzticēt aizgādību pārdzīvojušajam vecākam, ja tā uzskata, ka tas ir bērna interesēs. Ja abi vecāki nomirst, bērnu labklājības centrs nodod bērnu aizgādībā. Kamēr vecāks, kurš īsteno aizgādību, ir dzīvs, viņš ar testamentu vai notariāli apliecinātu aktu (horvātu valodā dēvētu par “*anticipirana naredba*” (“iepriekšējs lēmums /norādījums”)) iecel personu, kura, viņaprāt, viņa nāves gadījumā nodrošinātu vislabāko aprūpi bērnam. Ja bērnam viņa vecāka nāves gadījumā tiek iecelts aizbildnis, ņem vērā bērna viedokli un pārdzīvojušā vecāka vēlmes, izņemot, ja tiek uzskatīts, ka minētā viedokļa/vēlmiņu ņemšana vērā nebūtu bērna interesēs.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 224. pantu bērnu nodod aizgādībā, ja viņa vecāki ir miruši, pazuduši, nav zināmi vai ir dzīvojuši nezināmā adresē vismaz mēnesi; ja viņa vecākiem ir atņemtas aizgādības tiesības; ja viņa vecāki, kuriem atņemta tiesībspēja un rīcībspēja jomā, kas liedz viņiem īstenot aizgādības tiesības, nav uzticējuši bērnu personai, kas atbilst aizbildniecības kritērijiem, vai ja bērna vecāki ir piekrituši viņa adopcijai. Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 225. pantu bērnu labklājības centram ir jāpieņem lēmums par bērna nodošanu aizgādībā un jāieceļ aizbildnis. Bērnu labklājības centrs var nodot bērnu aizbildņa, citas personas, audžuģimenes ikdienas aprūpē vai bērnunamā vai tāda tiesību subjekta aprūpē, kurš darbojas sociālās labklājības jomā, ja vien Ģimenes tiesību likumā nav noteikts citādi.

Ja tiek konstatēts, ka tiesības un intereses ir pārkāptas vai bērna tiesības, intereses un attīstība ir apdraudēti, veic pasākumus bērna personisko tiesību un interešu aizsardzībai, pamatojoties uz eksperta novērtējumu. Bērna tiesības tiks uzskatītas par apdraudētām, ja aprūpe ir nepietiekama, ja bērnam ir psihosociālas problēmas (par ko liecina viņa uzvedība, emocionālās problēmas, problēmas skolā vai citas problēmas saistībā ar pieaugšanu) vai ja pastāv minēto apstākļu rašanās iespējamība.

Lai aizsargātu bērna tiesības un intereses, sociālās labklājības centrs var:

- 1) veikt ārkārtas pasākumu, lai nošķirtu bērnu un izmitinātu viņu ārpus viņa ģimenes mājām;
- 2) izteikt brīdinājumu pēc kļūdas vai bezdarbības apgādības īstenošanā;
- 3) noorganizēt profesionālas palīdzības un atbalsta sniegšanu vecākiem saistībā ar apgādību; un
- 4) noorganizēt intensīvu profesionālā atbalsta sniegšanu vecākiem un viņu īstenotās aizgādības uzraudzību.

Lai aizsargātu bērna personiskās tiesības un intereses, tiesa var:

- 1) īslaicīgi nodot bērnu citas personas, audžuģimenes vai sociālās labklājības iestādes aprūpē;

- 2) izdot tuvošanās aizliegumu;
- 3) atņemt vecākiem viņu tiesības dzīvot kopīgā mājoklī ar bērnu un nodot bērnu citas personas, audžuģimenes vai sociālās labklājības iestādes ikdienas aprūpē;
- 4) sniegt atbalstu bērna audzināšanā, ja viņam ir uzvedības problēmas, ievietojot viņu audžuģimenē vai sociālās labklājības iestādē; vai
- 5) atņemt vecākiem viņu tiesības īstenot aizgādību.

Attiecībā uz pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt bērna tiesības un intereses, Ģimenes tiesību likumā ir ietverti noteikumi, kas reglamentē bērna pagaidu izmitināšanu vai bērna īslaicīgu nodošanu citas personas aprūpē, tiesību atņemšanu vecākiem dzīvot kopīgā mājoklī ar bērnu utt.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Vecāku atbildības jautājumus var risināt, sagatavojot kopīgas aizgādības plānu vai ar tiesas nolēmumu.

Kopīgas aizgādības plāns ir vecāku rakstiska vienošanās, kurā izklāstīti veidi, kā ir īstenojama kopīga aizgādība, ja bērna vecāki pastāvīgi nedzīvo kopā kā ģimene. Kopīgas aizgādības plānā ir jānorāda:

- 1) vieta un adrese, kur bērns dzīvo;
- 2) laiks, kas bērnam jāpavada kopā ar katru no vecākiem;
- 3) kā notiks informācijas apmaiņa, lai dotu piekrišanu, kad tiek pieņemti svarīgi lēmumi attiecībā uz bērnu, un kā notiks svarīgas informācijas apmaiņa saistībā ar bērnu;
- 4) tā vecāka uzturēdžekļu maksāšanas saistību līmenis, ar kuru bērns nedzīvo kopā; un
- 5) turpmāku jautājumu risināšanas veidi. Vecāki var sagatavot kopīgas aizgādības plānu paši vai obligāto konsultāciju procedūras vai ģimenes lietu mediācijas procesa ietvaros.

Ja vecāki nevienojas par kopīgas aizgādības plānu vai ja tiesa plānu noraida, jebkurš no vecākiem vai bērns var celt prasību tiesā, lai atrisinātu visus jautājumus saistībā ar vecāku, ar kuru kopā bērns dzīvos, aizgādības īstenošanas veidiem, bērna saskarsmi ar otru vecāku vai bērna uzturēšanu.

Tiesvedībā, kuras mērķis ir noteikt, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, apgādības īstenošanu vai bērna saskarsmi ar otru vecāku, tiesai nav saistoši nekādi pušu pieprasījumi. Tiesa var pieņemt nolēmumu par to, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, par to, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par apgādības īstenošanu, pamatojoties uz vecāku vienošanos, ja tā uzskata, ka šāda vienošanās ir bērna interesēs.

Tiesa spriedīs *ex officio*, lai noteiktu, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, to, kā tiks īstenota aizgādība, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par bērna uzturēšanu, pieņemot lēmumu, kurā konstatē, ka laulība ir neatgriezeniski izirusi vai kurā laulību atzīst par neesošu, vai lēmumu, ar kuru atļauj laulības šķiršanu, un citos gadījumos, kad vecāki dzīvo šķirti, vai pieņemot lēmumu lietā, kurā ir apstrīdēta maternitāte vai paternitāte, ja šāda nolēmuma pieņemšana ir iespējama un vajadzīga, ņemot vērā tiesvedības iznākumu un lietas faktus.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Lai kopīgas aizgādības plāns būtu izpildāms, to var iesniegt tiesai *ex parte* tiesvedībā, lai tiesa varētu pārbaudīt tā saturu un apstiprināt vai noraidīt plānu saskaņā ar Ģimenes tiesību likumu. Kopīgas aizgādības plānā var veikt grozījumus atkarībā no bērna vecuma un brieduma vai gadījumos, kad grozījumus pamato būtiskas apstākļu izmaiņas. Ja plānā veic grozījumus, tas būtu jāiesniedz tiesai *ex parte* tiesvedībā, lai tiesa varētu pārbaudīt tā saturu un apstiprināt vai noraidīt grozījumus.

Tiesa var pieņemt nolēmumu attiecībā uz to, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, par to, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par apgādības īstenošanu, pamatojoties uz vecāku vienošanos, ja tā uzskata, ka šāda vienošanās ir bērna interesēs. Ja vecāki nolemj īstenot kopīgu aizgādību, vienošanās dokumentā jābūt atrunātiem visiem svarīgajiem jautājumiem, kas ietverti kopīgas aizgādības plānā. Attiecībā uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vai tiesas nolēmuma grozījumiem tiesas nolēmumam, kas balstīts uz vecāku vienošanos par kopīgas aizgādības īstenošanu, ir tāds pats juridiskais spēks kā kopīgas aizgādības plānam, ko apstiprinājusi tiesa. Nolēmumā, kas attiecas uz aizgādību vai bērna saskarsmi ar otru vecāku, nav jāiekļauj nekādi paskaidrojumi, ja nolēmums ir balstīts uz iepriekš minēto vecāku vienošanos par kopīgas aizgādības īstenošanu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ja vecāki nevienojas par kopīgas aizgādības plānu, sociālās labklājības centrs aicina viņus censties panākt vienošanos ģimenes lietu mediācijas procesā, ja vien uz konkrēto gadījumu neattiecinā likumā noteiktās mediācijas prasības. Ja vecāki, kuri plāno šķirt laulību, nevienojas par kopīgas aizgādības plānu, sociālās labklājības centrs informē viņus, ka laulības šķiršanas tiesvedībā, ko uzsācis kāds no laulātajiem, tiesa *ex officio*:

- 1) pieņems nolēmumu, kurā nosaka, ar kuru no vecākiem bērns dzīvos kopā, aizgādības īstenošanas kārtību, to, kā notiks bērna saskarsme ar otru vecāku un bērna uzturēšana;
- 2) ļaus bērnam izteikt savu viedokli atbilstoši Ģimenes tiesību likumam; un
- 3) iecels bērnam īpašu aizbildni saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem.

7 Kādos jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 413. pantu tiesa spriedīs *ex officio*, lai noteiktu, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, to, kā tiks īstenota aizgādība, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par bērna uzturēšanu, pieņemot lēmumu, kurā konstatē, ka laulība ir izirusi un to nav iespējams atjaunot vai kurā laulību atzīst par spēkā neesošu, vai lēmumu, ar kuru atļauj laulības šķiršanu, un citos gadījumos, kad vecāki dzīvo šķirti, vai pieņemot lēmumu lietā, kurā ir apstrīdēta maternitāte vai paternitāte, ja šāda nolēmuma pieņemšana ir iespējama un vajadzīga, ņemot vērā tiesvedības iznākumu un lietas faktus.

Tiesa var

- 1) ierobežot vai aizliegt bērna saskarsmi ar otru vecāku;
 - 2) nospiest, ka šāda saskarsme ir jāuzrauga ekspertam;
 - 3) noteikt pasākumu bērna tiesību un interešu aizsardzībai, ja tas vajadzīgs apstākļu dēļ; vai
 - 4) nospriest par kārtību, kādā notiks bērna saskarsme ar pamāti vai patēvu, ja viņi dzīvojuši kopā ar bērnu un par viņu rūpējušies, kad laulība tika šķirta.
- Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 417. pantu tiesvedībā, kurā lemj par bērna saskarsmi ar otru vecāku, tiesai ir jāinformē vecāki, ka šāda saskarsme ir īpaši svarīga bērna labklājībai, jāaicina vecāki vienoties un piedalīties ģimenes lietu mediācijas procesā gadījumos, kas nav saistīti ar vardarbību ģimenē, un — ja vecāki nevienojas — jānodrošina, ka vieta, kurā bērns uzturēs saskarsmi ar otru vecāku, ir piemērota bērnam, ņemot vērā otra vecāka ģeogrāfiskos un laika ierobežojumus. Tiesas nolēmumā jābūt ietvertai informācijai par to, kādos veidos, laikos un kurā vietā otrs vecāks var paņemt bērnu un atvest to atpakaļ, un — ja nepieciešams — informāciju par saskarsmes izmaksām. Nolēmuma paskaidrojumos tiesa iekļauj rakstisku brīdinājumu, kurā izklāsta tiesiskās sekas, kas radīsies, ja netiks izpildīts pienākums atvieglot bērna saskarsmi ar otru vecāku (tostarp naudas sods, ieslodzījums vai lēmums grozīt nolēmumu, kas nosaka, ar kuru no vecākiem bērns dzīvos kopā).

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 418. pantu tiesa tiesvedībā, kurā nosaka bērna saskarsmi ar otru vecāku, nosaka vienu vai vairākus pasākumus, lai nodrošinātu izpildi, ja tai ir aizdomas, ka vecāks, ar kuru bērns dzīvo kopā, varētu neizpildīt nolēmumu par saskarsmi, proti, 1) iecelt personu, kuras pienākums ir palīdzēt saistībā ar nolēmuma izpildi vai kārtības ievērošanu, lai bērns varētu uzturēt saskarsmi ar otru vecāku, un 2) uzdot vecākam, ar kuru bērns dzīvo kopā, samaksāt drošības naudu. Nosakot šādus pasākumus, tiesa jo īpaši ņem vērā, kāda ir bijusi tā vecāka iepriekšējā uzvedība, ar kuru bērns dzīvo kopā.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 419. pantu tiesa tiesvedībā, kurā nosaka bērna saskarsmi ar otru vecāku, var noteikt vienu vai vairākus pasākumus, lai nodrošinātu bērna atgriešanos vai liegtu vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, nolaupīt bērnu (piemēram, uzdodot vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, saskarsmes laikā uzrādīt pasi tiesai, kura noteikusi konkrēto pasākumu; uzdodot vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, samaksāt drošības naudu, vai aizliedzot atsavināt vai apgrūtināt vecāka, kurš uztur saskarsmi, mantiskās tiesības, — šāda aizlieguma datus reģistrē publiskos reģistros —; nosakot vecākam, kurš uztur saskarsmi, pienākumu regulāri ierasties pilnvarotā iestādē, piemēram, sociālās labklājības centrā, kopā ar bērnu un vietā, kur notiek saskarsme; nosakot vietu, kurā jāuztur saskarsme; aizliedzot bērnam izbraukt no valsts, kurā jānotiek saskarsmei, un šāda aizlieguma datus ievadot valsts vai starptautiskā informācijas sistēmā). Nosakot iepriekš izklāstītos pasākumus, tiesai jo īpaši jāņem vērā, kāda ir bijusi vecāka, kurš uztur saskarsmi, iepriekšējā uzvedība.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 421. pantu nolēmumā, ar ko nosaka aizgādību vai kārtību saskarsmei ar bērnu, nekādi paskaidrojumi nav jāiekļauj, ja nolēmums ir balstīts uz vecāku vienošanos, kas panākta saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem, vai ja nolēmums paziņots mutiski visu pušu klātbūtnē un visas puses ir paidušas apņemšanos neizmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 99. pantu katram vecākam ir pašam jāpārstāv bērns tajās aizgādības jomās, kurās otram vecākam ir noteikti ierobežojumi saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem vai ar tiesas nolēmumu.

Ģimenes tiesību likuma 105. pantā ir noteikts, ka jebkurš no vecākiem var īstenot aizgādību viens pats pilnā apmērā, daļēji vai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai izlemtu par kādu konkrētu svarīgu jautājumu, kas skar bērnu. Iepriekš minētajās situācijās otra vecāka tiesības īstenot aizgādību var ierobežot tikai ar tiesas nolēmumu, ņemot vērā bērna intereses. Ja vecāki ir īstenojuši kopīgu aizgādību pirms viena vai otra vecāka nāves, pārdzīvojušajam vecākam ir vienam pašam jāīsteno aizgādība bez tiesas nolēmuma, ja otrs vecāks ir miris vai pasludināts par mirušu. Lemjot par aizgādību, ko īsteno tikai viens no vecākiem, tiesa lems, vai vecākam, kuram uzticēta aizgādība, jautājumos, kas saistīti ar bērna personiskajām pamattiesībām, bērns būtu jāpārstāv vienam pašam vai ar otra vecāka piekrišanu, kā noteikts Ģimenes tiesību likuma 100. pantā (bērna pārstāvēšana jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām, nozīmē pārstāvēšanu gadījumos, kad tiek mainīts bērna vārds vai pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai gadījumos, kas attiecas uz bērna brīvību izvēlēties vai mainīt savu reliģisko piederību).

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 110. pantu neatkarīgi no tā, vai aizgādību īsteno abi vecāki kopā vai viens no vecākiem, gan vienam, gan otram vecākam ir tiesības vienam pašam pieņemt ikdienas lēmumus par bērnu reizes, kad bērns izturas pie viņa. Ārkārtas situācijās, piemēram, kad pastāv tieši draudi bērnam, gan vienam, gan otram vecākam ir tiesības veikt darbības, kas nepieciešamas, ņemot vērā bērna intereses, neprasot otra vecāka piekrišanu. Attiecīgajam vecākam ir iespējami drīz par to jāinformē otrs vecāks.

Neatkarīgi no tā, vai aizgādību īsteno viens no vecākiem vai abi vecāki, viņiem ir jāapmainās ar informāciju par bērna veselību, konsekvenci viņa audzināšanā, kā arī ar informāciju par bērna skolas un ārpusskolas gaitām. Šādas informācijas apmaiņai jānotiek ātri, pārredzami un jābūt vērīgai tikai uz bērnu.

Neviens no vecākiem nedrīkst ļaunprātīgi izmantot savu sadarbošanās pienākumu, lai kontrolētu otru vecāku.

Papildus iepriekš minētajam saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 112. pantu vecāks, kuram ir noteikti ierobežojumi konkrētā aizgādības jomā, ir tiesības uzturēt saskarsmi ar bērnu, pieņemt ikdienas lēmumus saistībā ar bērnu, īstenot steidzamu rīcību, ja pastāv tieši draudi bērnam, un saņemt informāciju par svarīgiem apstākļiem, kas saistīti ar bērna personiskajām tiesībām. Šādas tiesības var ierobežot vai atņemt tikai ar tiesas nolēmumu, ja šāda ierobežošana vai atņemšana ir nepieciešama, lai aizsargātu bērna intereses. Vecākam, kurš neīsteno bērna aizgādību, ir tiesības pieprasīt no otra vecāka informāciju par svarīgiem apstākļiem, kas saistīti ar bērna personiskajām tiesībām, ja viņam ir leģitīmas intereses, lai to darītu, un tiktāl, ciktāl šāda rīcība nav pretrunā bērna interesēm. Strīda gadījumā tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, pieņem nolēmumu, lai nodrošinātu bērna interešu aizsardzību.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 108. pantu, ja vecāki kopīgi īsteno aizgādību, viņiem visi svarīgie lēmumi par bērnu jāpieņem un sava piekrišana jāsniedz, savstarpēji vienojoties. Svarīgi lēmumi saistībā ar bērnu ir lēmumi, kas saistīti ar bērna pārstāvību jautājumos, kuri skar viņa personiskās tiesības, un pārstāvību jautājumos, kuri skar bērna vērtīgos aktīvus un mantiskās tiesības. Svarīgi lēmumi attiecībā uz bērnu var būt arī citi lēmumi, kas var būtiski ietekmēt bērna dzīvi, piemēram, lēmumi par bērna saskarsmi ar viņam tuvām personām, ārkārtas medicīniskām procedūrām vai ārstēšanu un bērna brīvību izvēlēties skolu. Visi šādi lēmumi ir spēkā, ja tiem piekrīt otrs vecāks. Izņēmuma gadījumos, piemēram, ja ir vajadzīga steidzama medicīniska procedūra, ir piemērojami īpaši noteikumi par pacientu tiesību aizsardzību. Ģimenes tiesību likuma 100. pantā ir noteikumi par bērna pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām (gadījumos, kad tiek mainīts bērna vārds vai pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai gadījumos, kas attiecas uz bērna brīvību izvēlēties vai mainīt savu reliģisko piederību). Pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām, uzskata par spēkā esošu, ja vecāks, kurš pārstāv bērnu, ir saņēmis rakstisku piekrišanu no otra vecāka, kurš ir tiesīgs pārstāvēt bērnu. Likumā noteiktajos gadījumos šāda piekrišana nav vajadzīga, ja vecāks, ar kuru bērns dzīvo kopā, ir saņēmis sociālās labklājības centra piekrišanu. Ja vecāks, kurš pārstāv bērnu, nevar saņemt rakstisku piekrišanu, tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, izlemj, kurš vecāks pārstāvēs bērnu konkrētajā jautājumā, lai aizsargātu bērna intereses.

Ģimenes tiesību likuma 101. pantā ir noteikumi par pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar bērna vērtīgajiem aktīviem vai viņa mantiskajām tiesībām.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 109. pantu, ja vecāki, kuri ir tiesīgi pārstāvēt bērnu, nevienojas par bērnam svarīgiem lēmumiem, tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, izlemj, kurš vecāks pārstāvēs bērnu konkrētajā jautājumā. Ja svarīgi lēmumi ir saistīti ar bērna personiskajām tiesībām, vecākiem ir jāpiedalās obligāto konsultāciju procedūrā, pirms tiek celta *ex parte* prasība.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Priekšlikumi būtu jāiesniedz un prasības jāceļ municipālajā tiesā, kam ir vietēja jurisdikcija.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma (*Zakon o parničnom postupku*) 34. pantu municipālās tiesas vienmēr spriež pirmajā instancē šādos strīdos: strīdos par to, vai laulība ir neatgriezeniski izirusi, vai laulība būtu jāatzīst par neesošu un jāatļauj laulātajiem to šķirt; strīdos par paternitātes vai maternitātes noteikšanu vai apstrīdēšanu; strīdos par tā vecāka noteikšanu, ar kuru bērns dzīvos kopā, un strīdos par aizgādību, ja vienlaikus norisinās tiesvedība, kurā jānosaka, vai laulība ir neatgriezeniski izirusi, vai tā ir jāatzīst par neesošu vai ir jāļauj to šķirt.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likumu ir jārīko obligāto konsultāciju procedūra, pirms tiek iesniegts lūgumraksts šķirt laulību starp laulātajiem, kuri īsteno kopīgu aizgādību pār savu nepilngadīgo bērnu, vai pirms tiek sākta cita tiesvedība par aizgādību un saskarsmi. Ģimenes tiesību likuma noteikumi, kas attiecas uz obligāto konsultāciju procedūru, pirms tiek iesniegts lūgumraksts šķirt laulību starp laulātajiem, kuri īsteno kopīgu aizgādību pār savu nepilngadīgo bērnu, ir *mutatis mutandis* piemērojami attiecībā uz obligāto konsultāciju procedūru, ko rīko, pirms tiek celta prasība, lai noteiktu aizgādību un bērna saskarsmi ar otru vecāku, ja bērna vecāku laulība ir neatgriezeniski izirusi. Likumā ir noteikti gadījumi, kad obligāto konsultāciju procedūru neizmanto. Obligāto konsultāciju process sākas, tiklīdz kāda no pusēm iesniedz prasību to sākt. Pieprasījums jāadresē sociālās labklājības centram rakstiski vai mutiski (sniedzot paziņojumu, kas jāreģistrē reģistrā). Obligāto konsultāciju pakalpojumu sniedz tā sociālās labklājības centra ekspertu grupa, kam ir kompetence attiecībā uz vietu, kurā ir

bērna pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai attiecībā uz vietu, kurā atradās laulāto vai kopdzīves partneru kopīgais pastāvīgais vai pagaidu mājoklis. Obligātās konsultācijas ir process, kurā personīgi piedalās ģimenes locekļi (pārstāvji nav atļauti). Tiklīdz obligāto konsultāciju process ir beidzies, sociālās labklājības centrs sagatavo ziņojumu, kas ir spēkā sešus mēnešus no konsultāciju beigu dienas.

Pirms lūgumraksta iesniedzējs var iesniegt lūgumrakstu laulības šķiršanai, viņam ir jāpiedalās pirmajā ģimenes mediācijas sanāksmē.

Atkarībā no celtās prasības veida (laulāto strīds; strīds, lai noteiktu vai apstrīdētu maternitāti vai paternitāti; strīds par aizgādību, strīds par saskarsmi; prasība šķirt laulību pēc abpusējas vienošanās vai apstiprināt kopīgas aizgādības plānu) lūgumraksta iesniedzējam kopā ar citiem dokumentiem ir jāiesniedz obligāto konsultāciju ziņojums / apliecinājums par dalību pirmajā ģimenes mediācijas sanāksmē / kopīgas aizgādības plāns. Tas, kādi dokumenti ir vajadzīgi, ir atkarīgs no celtās prasības.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt pašātrīnātā kārtībā?

Visās darbībās, kas skar ar bērnu saistītas ģimenes tiesības, kompetentajām iestādēm ir steidzami jārikojas, vienlaikus aizsargājot bērna intereses.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā. Bezmaksas juridisko palīdzību reglamentē Bezmaksas juridiskās palīdzības likums (*Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*) (*Narodne novine* (NN; Horvātijas Republikas Oficiālais Vēstnesis) Nr. 143/2013).

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā. Puses var pārsūdzēt pirmās instances nolēmumu 15 dienu laikā no nolēmuma kopijas izsniegšanas dienas, izņemot, ja Civilprocesa likumā ir noteikts cits termiņš. Ja vien likumā nav noteikts citādi, var pārsūdzēt pirmās instances nolēmumu, kas izriet no īpašām *ex parte* darbībām, kuras reglamentē Ģimenes tiesību likums. Pārsūdzības jāiesniedz 15 dienu laikā no nolēmuma izsniegšanas dienas.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Jāsazinās ar municipālo tiesu, kurai ir vietēja jurisdikcija. Jebkuru izpildes procesu īsteno saskaņā ar Izpildes likuma (*Ovršni zakon*) noteikumiem, savukārt Ģimenes tiesību likumā ir ietverti īpaši noteikumi par izpildi, kuras mērķis ir nodrošināt bērna nodošanu, un par izpildi, kuras mērķis ir nodrošināt iespēju uzturēt saskarsmi ar bērnu (Ģimenes tiesību likuma 509.–525. pants).

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Jums jāceļ prasība par ārvalsts tiesas pieņemtā nolēmuma atzīšanu saskaņā ar Likumu par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu (*Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima*) (NN Nr. 53/91, 8/01).

Kopš 2013. gada 1. jūlija Horvātijā īsteno Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000. Minētās regulas III nodaļa ir *mutatis mutandis* piemērojama attiecībā uz spriedumu izpildāmības atzīšanu un apstiprināšanu vecāku atbildības lietās.

Pieteikums par atzīšanu vai neatzīšanu, pieteikums par izpildāmības apstiprināšanu un izpildes priekšlikums ir jāiesniedz municipālajai tiesai, kam ir vietēja jurisdikcija.

Priekšlikumi būtu jāiesniedz un prasības jāceļ municipālajā tiesā, kam ir vietēja jurisdikcija.

Noteikumi, kas paredzēti Padomes Regulā Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000, ir attiecināmi uz ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes procedūrām.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pārsūdzības būtu jāiesniedz municipālajai tiesai. Par pārsūdzību lemj županijas tiesa.

Uz pārsūdzības procesu attiecas noteikumi, kas paredzēti Padomes Regulā Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000, un Civilprocesa likuma noteikumi.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Saskaņā ar 40. pantu Likumā par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu vecāku un bērnu attiecībām piemēro tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederīgie ir vecāki un bērni. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā ir gan vecāku, gan bērnu pastāvīgās dzīvesvietas adrese. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie un ja viņu pastāvīgās dzīvesvietas adrese neatrodas vienā un tajā pašā valstī, piemēro Horvātijas tiesību aktus, ja kāds no vecākiem ir Horvātijas valstspiederīgais. Uz vecāku un bērnu attiecībām, uz kurām neattiecas iepriekš minētie noteikumi, attiecina tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederīgais ir bērns.

Kopš 2010. gada 1. janvāra Horvātijā īsteno 1996. gada Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem.

Plašākai informācijai skatīt šādus avotus:

Ģimenes tiesību likums (NN Nr. 103/15 un 98/19);

Izpildes likums (NN Nr. 112/12, 25/13, 93/14);

Likums par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu (NN Nr. 53/91, 88/01);

Bezmaksas juridiskās palīdzības likums (NN Nr. 143/2013);

Likums par to, kā īstenot Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000 (NN Nr. 127/2013);

Padomes Regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu.

Šī lapa ir daļa no tīmekļvietnes [Tava Eiropa](#).

Mēs labprāt uzzinātu jūsu [atsauksmes](#) par sniegtās informācijas lietderību.

This webpage is part of an EU quality network

Lapa atjaunināta: 15/04/2022

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.